

Advies over het statusrapport van de UiTPAS

Eind 2018 werd een statusrapport van de UiTPAS voorgelegd aan de Vlaamse Regering. De Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk nodigde Publiq uit op zijn plenaire vergadering van 14 februari 2019 om zich hierover te informeren. Op 5 maart 2014 bracht de sectorraad reeds advies uit over de UiTPAS¹.

Situering

De UiTPAS is een vrijetijdskaart die de participatie aan cultuur-, jeugd-, sport- en andere vrijetijdsactiviteiten moet stimuleren voor iedereen, met bijzondere aandacht voor mensen in armoede. Het biedt gebruikers een spaar- en voordelenprogramma via een puntenspaarsysteem; pashouders ontvangen punten bij deelname aan UiTPASactiviteiten die ze vervolgens kunnen omruilen voor voordelen. Mensen in armoede krijgen bovenop deze spaar- en ruilkansen een structurele korting op vrijetijdsaanbod. De bedoeling is dat de pas gebruikt wordt voor een sectoroverschrijdend, uitgebreid en gevarieerd vrijetijdsaanbod. Het opzet van de UiTPAS is om zowel verbreding als verdieping van participatie te bevorderen.

Na een succesvol pilootproject in de regio rond Aalt, werd de UiTPAS in 2014 verder uitgerold in vier bijkomende regio's (Gent, Oostende, en regio Kortrijk en Turnhout). Ook in de jaren daarna stapten steeds meer steden en gemeenten mee in het verhaal. De teller staat op dit moment op 41 steden en gemeenten en 13 regio's.

Publiq staat in voor het beheer en verdere uitrol van de UiTPAS. De beheersovereenkomst bevat de ambitie om tegen eind 2021 in minstens 100 steden en gemeenten actief te zijn, met minstens 300.000 pashouders waarvan minimum 100.000 mensen in armoede.

Advies

De Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk is tevreden dat de UiTPAS door middel van een statusrapport tussentijds geëvalueerd wordt. De sectorraad is verheugd dat enkele van zijn bemerkingen in het advies van 2014 werden meegenomen in het traject.

Volgens de sectorraad is het interessant om na te gaan in welke mate de UiTPAS er als middel erin slaagt om het deelnemen en deelhebben van kansengroepen te bevorderen. Er kan een gefundeerde

---

¹ SARC-Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk, *Advies over de UiTPAS*, 5 maart 2014, https://cism.be/sarc/SR_scw/adviezen/20140305-advies-UiTPAS.pdf.

afweging worden gemaakt in welke mate de UiTPAS als middel wordt ingezet, en niet als doel. Indien er onvoldoende aandacht is voor het procesmatige aspect en de UiTPAS een doel is geworden, kan de vraag gesteld worden in hoeverre de totale investeringskost opweegt. Deze afweging ontbreekt nog in het statusrapport.

In wat volgt gaat de sectorraad in op enkele aandachtspunten bij een verdere uitrol van de UiTPAS en de ontwikkeling van een bovenlokale UiTPAS. Het advies gaat in belangrijke mate in op de rol die de UiTPAS zou moeten hebben inzake de participatie van kansengroepen.

1. Betrokkenheid en overleg creëren

Het rapport bevestigt dat korting drempelverlagend en participatieverhogend werkt voor mensen in armoede, op voorwaarde dat ze zelf betrokken worden bij de projectinvulling. De betrokkenheid en participatie van mensen in armoede is cruciaal om de UiTPAS te laten slagen. Het gaat hierbij om twee aspecten, namelijk deelnemen en deelhebben. Beide aspecten zijn even belangrijk en noodzakelijk. Er moet, naast het deelnemen van doelgroepen, voldoende aandacht zijn voor het procesmatige aspect; het traject en het betrekken van doelgroepen waarbij men doorheen alle fasen mee beïnvloedt en bepaalt.

De betrokkenheid van een armoedepartner verloopt in de praktijk soms echter stroef. Armoedepartners en mensen in armoede worden overladen met vragen en verwachtingen, die ze (met eigen middelen) niet kunnen invullen. Armoedepartners hebben nood aan bijkomende middelen om op deze vragen een antwoord te bieden.

Bovendien is de context voor mensen in armoede vaak te complex en te technisch, waardoor het moeilijk is om ervaringen in te brengen. Daardoor is er in sommige steden en gemeenten nog te weinig sprake van echte participatie van mensen in armoede. Mensen in armoede rond de discussietafel brengen is niet in alle steden en gemeenten even succesvol. Sommige steden en gemeenten hebben een sterke traditie met een georganiseerd middenveld. Op andere plaatsen kan het in de eerste fase zinvol zijn om sleutelfiguren rond de tafel te brengen, zonder de armoedepartner daarbij uit het oog te verliezen. Dit met de hoop en de ambitie om op termijn verder te groeien en samen te zoeken naar inspraakkansen om ook rechtstreekse inspraak van kansengroepen te realiseren.

Naast de betrokkenheid van mensen in armoede, is ook de betrokkenheid van alle (potentiële) aanbieders essentieel. Om voldoende gedragenheid te creëren, moeten alle actoren van bij aanvang betrokken worden om maximaal verbinding te maken met bestaande activiteiten en aanbod, zodat de UiTPAS geen kaart wordt naast vele andere.

De Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk benadrukt het belang van betrokkenheid en overleg, zowel bij een verdere uitrol als bij de ontwikkeling van een bovenlokale UiTPAS. Betrokkenheid en participatie gaat over deelnemen én deelhebben van doelgroepen. dit vereist ondersteuning en bijkomende middelen. Daarnaast dienen ook alle relevante aanbieders betrokken te worden om een maximale integratie van het aanbod te bekomen. Een goede afstemming tussen partners is essentieel om de UiTPAS te laten slagen.

2. Het gevaar van postcodedemocratie

Momenteel heeft de postcode van de pashouder nog een te grote invloed op de mogelijkheden en kortingstarieven. De woonplaats is bepalend voor de rechten van de burger. op dit moment beschikt 53% van de lokale besturen nog niet over een UiTPAS. Een deel van deze steden en gemeenten geeft bovendien aan geen interesse te hebben, waardoor de bewoners vermoedelijk ook minder op de hoogte zijn van het bestaan van de UiTPAS. Wat er op zijn beurt voor zorgt dat deze nood niet bij het politieke niveau komt. Volgens de sectorraad kan Publiq het publieke debat voeden door de bekendheid van de UiTPAS bij burgers te stimuleren. In het bijzonder in geïsoleerde steden en gemeenten waar ook de aangrenzende gemeenten niet over een UiTPAS beschikken.

De Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk wijst op het gevaar van postcodedemocratie en vraagt om de bekendheid van de UiTPAS niet enkel bij de lokale besturen, maar ook bij burgers te stimuleren.

3. De UiTPAS als stimulans voor duurzame participatie van kansengroepen

Het doel van de UiTPAS is de participatie aan cultuur-, jeugd-, sport- en andere vrijetijdsactiviteiten te stimuleren voor iedereen, met bijzondere aandacht voor mensen in armoede. De focus dient volgens de sectorraad te liggen op het (duurzame) bereik van kansengroepen, en niet zozeer op de UiTPAS als vrijetijdskaat.

3.1. Toeleiding

Het statusrapport stelt terecht dat omkaderende toeleiding een essentiële succesfactor is om een participatieverhogend effect bij mensen in armoede te genereren. De sectorraad wijst er op dat verschillende actoren het begrip toeleiding anders invullen. De sectorraad hanteert het begrip toeleiding als een zeer actieve vorm van inzetten op het bereik van kansengroepen. Het behelst dus veel meer dan het uitdelen van de UiTPAS en het verspreiden van informatie via communicatiekanalen. Het vraagt een doordachte visie en beleids- en financieel plan.

Goede toeleiding vormt immers een cruciale factor voor een brede adoptie van de UiTPAS bij mensen in armoede. Indien er geen of te beperkte toeleiding aanwezig is in de gemeente zal de uitrol van de UiTPAS naar mensen in armoede moeilijk verlopen. Nog te vaak wordt er gefocust op een snelle lancering en marketing, zonder achterliggende visie over het bereik van kansengroepen. Door een gebrek aan toeleiding ontstaat bovendien het pervers effect dat aanbieders op termijn afhaken omdat het bereik van mensen in armoede minimaal blijkt. Daardoor dreigt het aanbod opnieuw te verkleinen. Hierbij dient bovendien te worden opgemerkt dat het bereik van kansengroepen niet enkel cijfermatig benadert mag worden, ook de persoonlijke impact moet worden meegenomen.

Momenteel worden organisaties met expertise in het bereik van kansengroepen overbevraagd omdat deze kennis op lokaal niveau soms ontbreekt. Ondanks hun goed intenties, krijgen organisaties deze veelheid aan vragen niet verwerkt. Er moeten voldoende stimulansen en ondersteuning vanuit Vlaams niveau zijn om het lokale niveau bij te staan.

De huidige ondersteuning focust zich nog te eenzijdig op praktische en organisatorische aspecten. Er is een lacune merkbaar in inhoudelijke en procesmatige ondersteuning (vb. hoe kan participatie gestimuleerd worden, hoe worden kansengroepen betrokken, wat is een goed en evenwichtig aanbod en voor wie, etc.). De sectorraad vraagt daarom om na te gaan welke (bovenbouw)speler het

best geschikt is om een ondersteunende rol op te nemen en daar de nodige middelen voor vrij te maken.

3.2. Duurzame participatie

Het statusrapport geeft volgens de sectorraad een mooi cijfermatig beeld van het gebruik en de groei van de UiTPAS doorheen de jaren. Het geeft een beeld van het aantal activiteiten, de diversiteit van het aanbod, ervaringen van stakeholders, enzovoort. Naast het meten van het gebruik van de UiTPAS, is het volgens de sectorraad essentieel om ook het structurele of duurzame effect van de UiTPAS in kaart te brengen. Duurzame participatie is immers de kern van de werking van de UiTPAS. Er wordt nog te veel focus gelegd op het kwantitatief gebruik van de UiTPAS en het sparen van punten.

De kernvraag is volgens de sectorraad in welke mate de UiTPAS bijdraagt tot duurzame participatie van mensen in armoede. Het statusrapport toont aan dat de meeste mensen de pas gebruiken in het jaar na aankoop en dat het gebruik nadien licht afzwakt. De sectorraad is geïnteresseerd in welke mate deze pashouders toch duurzaam participeren (bijvoorbeeld via lidmaatschap van een sociaal-culturele vereniging of vrijwillig engagement) en de UiTPAS dus zijn kerndoel bereikt.

De focus van de UiTPAS is volgens de Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk het duurzame bereik van kansengroepen. De sectorraad is dan ook geïnteresseerd in de mate waarin de UiTPAS een duurzame participatie bevordert. Om kansengroepen te bereiken is een goede (actieve) toeleiding essentieel. Het gaat hierbij om veel meer informeren en communiceren, het veronderstelt een doordachte visie en beleids- en financieel plan. De sectorraad vraagt voldoende stimulansen en (procesmatige én praktische) ondersteuning voor het lokale niveau. De sectorraad vraagt daarom om na te gaan welke (bovenbouw)speler het best geschikt is om een ondersteunende rol op te nemen, en daar de nodige middelen voor vrij te maken.

4. De diversiteit van het aanbod

Bij aanvang van het traject uitte de sectorraad zijn bezorgdheid over de diversiteit van het aanbod. Het aanbod bleef veelal beperkt tot gemeentelijke actoren met een aanbod voor de blanke middenklasse. Een divers aanbod omvat volgens de sectorraad een goede verhouding tussen commercieel en niet-commercieel aanbod, tussen landelijk en lokaal aanbod, tussen structureel en eenmalig aanbod en heeft tevens voldoende aandacht voor actieve kunstbeoefening en (levenslang) leren. De sectorraad is tevreden dat het aanbod doorheen de jaren gegroeid is in omvang en diversiteit, maar wijst erop dat er, in het bijzonder voor het bereik van mensen in armoede, nog kansen liggen tot verder diversifiëring.

De raad wijst hier in het bijzonder op het belang van overleg en communicatie met de commerciële sector. De opname van commercieel aanbod vormt dan een kritische succesfactor voor de adoptie van de UiTPAS bij jongeren en mensen in armoede. Er moet een meerwaarde gecreëerd worden voor dergelijke (niet-gesubsidieerde) aanbieders. De UiTPAS moet ingezet worden om draagvlak en goodwill te creëren bij private aanbieders om in het systeem te stappen en een kansentarief te voorzien. Voor een aantal aanbieders met een hoge kostprijs ondergraaft een tussenkomst in de deelnameprijs hun financieel model (vb. lidgeld is noodzakelijk om sporttrainers te honoreren en de locatie te huren). Om ook deze actoren aan te trekken dienen mogelijks extra financiële stimulansen

te worden gegeven. Zo zijn er bijvoorbeeld reeds cases waarbij het lokaal bestuur de verantwoordelijkheid neemt om een percentage op zich te nemen en vooraf een maximale financiële inspanning met de organisatie te onderhandelen.

De sectorraad wees in zijn advies in 2014 ook op een mogelijk probleem bij de financiering van landelijk georganiseerd aanbod in de lokale context. Indien op lokaal niveau wordt tegemoet gekomen in het lidgeld, kan dit belangrijke effecten hebben op de financiële stromen tussen het lokale en het landelijke niveau. Ook hier moet zorgvuldig mee omgegaan worden, zowel door de gemeente als door de Vlaamse overheid. De sectorraad stelt vast dat deze problematiek ervoor zorgt dat er tot op heden een beperkt landelijk georganiseerd aanbod is, waardoor ook het aanbod uit het sociaal-cultureel werk nog te beperkt blijft. Lidmaatschap vormt vaak de eerste stap tot vrijwillig engagement. Een daling van het lidgeld zou dus een belangrijke drempelverlaging betekenen en grotere kansen bieden tot de voordelen van vrijwillig engagement (o.a. inbedding in een groep). De sectorraad vraagt daarom om verder in overleg te gaan met nationale koepels.

Uit het rapport van Publiq blijkt bovendien dat de UiTPAS ook andere beleidsdomeinen inspireert; er zijn dynamieken om ook andere (sociale) voordelen aan de UiTPAS te koppelen. De sectorraad steunt het advies van Publiq dat het vrijetijdsaanbod de primaire focus van de UiTPAS moet blijven, en dat andere toepassingen minstens een testfase en een duidelijk afsprakenkader vereisen.

De Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk ziet kansen tot een verdere diversifiëring van het aanbod. Concreet wijst de sectorraad op het belang van commercieel aanbod en landelijk georganiseerd aanbod, waaronder in belangrijke mate ook sociaal-culturele initiatieven. De sectorraad dringt aan op verdere dialoog met nationale koepels en extra (financiële) inspanningen om huidige lacunes in het aanbod in te vullen.

5. De ontwikkeling van een bovenlokale UiTPAS

5.1. Het decreet bovenlokale cultuurwerking

Steden en gemeenten hanteren vaak andere criteria om de kansengroepen te bepalen. Dit kan een gevoel van onrechtvaardigheid creëren bij mensen in armoede. Bovendien zorgen verschillende dervingspercentages bij aanbieders of kansentarieven per regio in de solidaire kostendeling voor spanning bij regionaal georganiseerde aanbieders. Voor kleinere gemeenten vormt de voorwaarde tot regiovorming bovendien nog te vaak een drempel. Voor deze problemen ziet Publiq een oplossing in de uitbouw van bovenlokaal aanbod vanuit Vlaanderen.

Publiq stelt drie parallelle uitroltrajecten voor waar steden en gemeenten gebruik van kunnen maken:

- Steden en gemeenten kunnen een dossier indienen o.b.v. een Vlaams best practice-model met vastgelegde voorwaarden (o.a. de solidaire kostendeling, betrokkenheid van partners, enzovoort);
- Steden en gemeenten kunnen aansluiten bij een bestaande regio;
- Steden en gemeenten kunnen ondersteund worden naar een regionaal kandidaatstellingsdossier met ondersteuning via het decreet bovenlokale cultuurwerking.

Het is voor de Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk niet duidelijk hoe deze ondersteuning via het bovenlokaal decreet concreet vorm zal krijgen. De sectorraad ziet kansen in een bovenlokale aanpak

en verwijst daarbij naar de mogelijkheid om de uitbouw van een integraal en inclusief vrijetijdsbeleid op te nemen als beleidsprioriteit, of minstens mee te nemen als pluspunt in de beoordeling van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden in het decreet bovenlokale cultuurwerking. Deze taak sluit volgens de sectorraad aan bij de regierol die deze samenwerkingsverbanden toegewezen krijgen in het decreet.

5.2. Een kluwen van tarieven

De uitwerking van een bovenlokale UiTPAS biedt volgens de sectorraad zeer veel kansen. In tegenstelling tot het lokale aanbod, genieten mensen in armoede echter niet van een structurele korting van 75% tot 80% door een tussenkomst via de UiTPAS. De aangeboden korting is de korting die reeds onderhandeld is vanuit de bovenbouw, er is er geen financieringssysteem (20-80-regeling) op bovenlokaal niveau. Het gaat dus om een integratie van het bestaande aanbod, niet om een nieuw aanbod. Voor het bovenlokaal aanbod mikt Publiq op een korting van 40%. Dit resulteert in een kluwen van bovenlokale en lokale kortingstarieven voor mensen in armoede. De bovenlokale UiTPAS beoogt volgens Publiq een integratie van verschillende systemen, met verschillende kortingstarieven:

- Voor evenementen wordt er een korting van 80% voorzien via het Fonds Vrijetijdsparticipatie (Demos).
- Toeristische activiteiten worden geïntegreerd met een korting van 40% via Iedereen Verdient Vakantie.
- Lokale UiTPAS aanbieders moeten een korting van minimaal 40% garanderen, ook voor mensen buiten de eigen stad of gemeente.
- Lokale niet-UiTPAS aanbieders moeten een minimale korting van 80% aanbieden, onderhandeld door Publiq.

Dit systeem zorgt voor een onnodige complexiteit aan tarieven. Het kortingstarief verschilt niet enkel van dat van het lokale UiTPAS aanbod, maar ook tussen de regionale activiteiten onderling. Het is niet ondenkbaar dat heel wat mensen op die manier verloren lopen in het kluwen, en er op die manier ook participatiekansen verloren gaan.

Bovendien zorgt het voor ongelijkheid; een inwoner van een stad of gemeente met een UiTPAS kan bijvoorbeeld genieten van een hogere korting van een lokale UiTPAS aanbieder dan iemand die op diezelfde aanbieder beroep doet via de bovenlokale UiTPAS. De sectorraad vraagt om deze ongelijkheid op termijn weg te werken om tot een uniforme en transparante UiTPAS te komen die aan alle burgers dezelfde kansen biedt.

De Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk ziet kansen in een bovenlokale aanpak en verwijst daarbij naar de mogelijkheid om de uitbouw van een integraal en inclusief vrijetijdsbeleid op te nemen als beleidsprioriteit in het decreet bovenlokale cultuurwerking.

De sectorraad wijst in het kader van een bovenlokale UiTPAS echter op een aantal gevaren en randvoorwaarden. De integratie van verschillende bestaande systemen met een bijhorende diversiteit aan kortingstarieven kan ertoe leiden dat het geheel te complex wordt. Bovendien dreigt het voor ongelijkheid te zorgen.

De sectorraad vraagt om deze ongelijkheid op termijn weg te werken om tot een uniforme en transparante UiTPAS te komen die aan alle burgers dezelfde kansen biedt.

Samenvatting

De Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk is tevreden dat de UiTPAS door middel van een statusrapport tussentijds geëvalueerd wordt. De sectorraad ziet een positieve evolutie m.b.t. een aantal bemerkingen uit het eerder advies, zoals bijvoorbeeld de diversiteit van het aanbod en de ondersteuning voor lokale besturen. Desalniettemin formuleert de sectorraad nog een aantal bemerkingen en aandachtspunten, zowel voor de verdere uitrol van de lokale UiTPAS als bij de ontwikkeling van een bovenlokaal aanbod.

Duurzame participatie van kansengroepen

De focus van de UiTPAS dient te liggen op de duurzame participatie van mensen in armoede, dit is immers het kerndoel van de vrijetijdspas. Betrokkenheid en participatie (deelnemen én deelhebben) zijn daartoe essentieel. Het vraagt een uitgewerkte visie en beleids- en financieel plan om deze doelgroep ook daadwerkelijk te bereiken. De sectorraad merkt daarbij op dat toeleiding een zeer actieve inzet vraagt, het gaat dus om veel meer dan het uitdelen van vrijetijdspassen en eenzijdige communicatie over het aanbod. Nog te vaak wordt er gefocust op een snelle lancering van de UiTPAS en een marketingbeleid. De sectorraad vraagt om na te gaan welke bovenbouwspeler het best geschikt is om een ondersteunende rol op te nemen inzake toeleiding, en daar ook de nodige middelen tegenover te plaatsen.

Postcodedemocratie

De Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk wijst op het gevaar van postcodedemocratie en vraagt om de bekendheid van de UiTPAS zowel bij de lokale besturen als bij burgers te stimuleren.

Diversiteit van het aanbod

De sectorraad is tevreden dat het aanbod doorheen de jaren gegroeid is in omvang en diversiteit, maar wijst erop dat er, in het bijzonder voor het bereik van mensen in armoede, nog kansen liggen tot verdere diversifiëring. Concreet wijst de sectorraad op het belang van een commercieel aanbod en landelijk georganiseerd aanbod, waaronder in belangrijke mate ook sociaal-culturele initiatieven. De sectorraad dringt aan op verdere dialoog met nationale koepels en extra (financiële) inspanningen om huidige lacunes in het aanbod in te vullen.

Bovenlokale UiTPAS

De sectorraad ziet kansen in een bovenlokale aanpak, maar wijst erop dat de verhouding met het decreet bovenlokale cultuurwerking onduidelijk is. De sectorraad wijst op de mogelijkheid om de uitbouw van een integraal en inclusief vrijetijdsbeleid op te nemen als beleidsprioriteit, of minstens mee te nemen als pluspunt in de beoordeling van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden in het decreet bovenlokale cultuurwerking.

Bij de uitbouw van een bovenlokale UiTPAS dient bijzondere aandacht te gaan naar gelijke toegang voor alle burgers en heldere tarieven. De diversiteit aan systemen mag er in geen geval toe leiden dat de woonplaats de rechten en tarieven van burgers mee bepaalt. De sectorraad pleit voor een uniforme en transparante UiTPAS met gelijke kansen voor alle burgers.

Namens de Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk
Frie De Greef, voorzitter
Dirk Verbist, ondervoorzitter
Liesbeth Lemiere, secretaris